

Koprivna in Topica

Vas z obeh strani meje in Pece

Dostop: Iz Ljubljane prek Slovenj Gradca do Črne na Koroškem 158 km. Od tam 15 km do turistične postojanke na kmetiji Kumer v Koprivni. Od Kumerja do cerkve sv. Ane pelje udobna sprehajalna pot. Iz Ljubljane pelje v Koprivno tudi krajša cesta prek Črničva, skozi Podvolovljek, Solčavo in okoli Olševe, vendar z makadamskimi deli. Koprivna je idealna za gorske kolesarje.

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

Kjer se na taki nadmorski višini – okoli 1300 metrov – v našem alpskem svetu največkrat gozd že neha, v Koprivni še uspeva bukevi in se smreke šele prav razraščajo. Kjer drugje viharniki že raztezajo svoje suhe vozlaste ude, v tej visoki gorski dolini zelenijo lipe. Kjer drugje po meleh ostaja opustošenje za plazovi, se na koprivenski višini pod bahavimi pečevji Pece stezajo osončeni senožeti. Na višini sredogorskih planinskih koč tu stojijo samotne kmetije, cerkev, koroška znamenja ... Namesto da bi obut v gojzarje ubiral varčen planinski korak kakor nekaj kilometrov zračne črte proč v Grintovcih, se tu še lagodno sprehajaš v supergah, nabiraš gobe, pelješ otroka v vozičku. Zakaj je to mogoče, povesta mati narava in njena hči zgodovina.

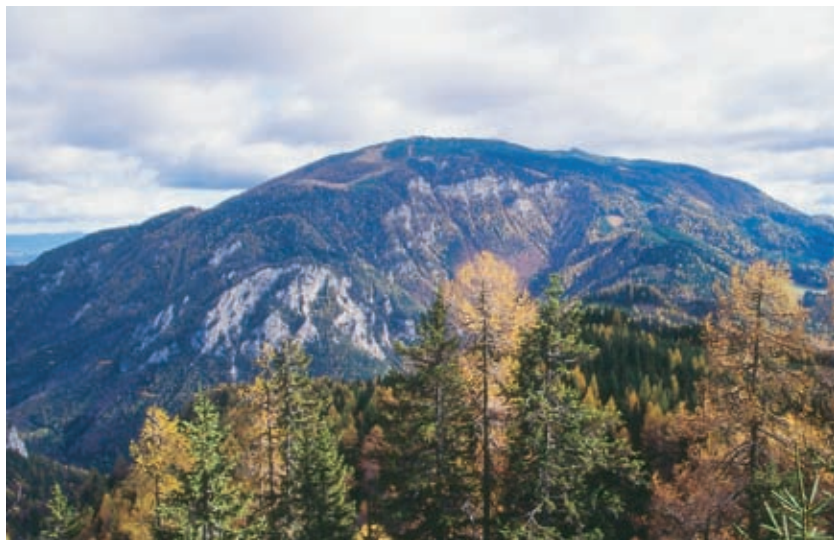
Med Olševo (1929 m) in Peco (2125 m) se oblaki radi odcejajo. Zaradi sorazmerno rodovitne prsti, zavetrja med gorami, a toplih zahodnih vetrov in visokega števila sončnih dni so se kmetovalci tu naselili zelo visoko, najvišje na Slovenskem. Iz bližnje Podjune (Globasnica in Železna Kapla, kraja na avstrijski strani, sta, denimo, oddaljeni manj kot 10 km zračne črte) so prišli ob koncu srednjega veka, v časih kralja Matjaža, ki so po legendah sodeč bili zlati. Bil da je tako dober kralj, da so kmetje v njegovo slavo rajali in pili pod košatimi lipami. Lipe so zdaj še višje, še bolj košate, ampak zlati Matjaževi časi so preč. Koroški turistični zanesenjaki pa kakor da jih kličejo nazaj. Deželico pod Peco imenujejo Park kralja Matjaža.

Kdo v njej raja, kdo pije? Zdaj večkrat turist kakor kmet. Turist hrepeni po čaru izgubljenega raja,

Pogled z Jelenove domačije po celkih v Koprivni. V cerkvi sv. Ane hranijo tudi soho njene hčere, črne Matere božje.

Peca je prostrana, šest kilometrov dolga planotasta gora, na obeh straneh meje je koroški simbol občutka varnosti in spomina na zlate čase.

kmetu v Koprivni pa kakor vsakemu visokogorskemu kmetu prede trda. Ni delavcev, tarna. Kar je nekoč postoril gospodar z ducatom hlapcev in dekel, mora zdaj v strminah – z močjo in samozavestjo, ki ju sicer v genih premore dovolj – udelati sam, seveda s traktorjem in njegovimi priključki, gor in dol, postrani in ponekod smrtno nevarno. Pri Jéklu ni več nobenega delavca. A Jeklove njive segajo do višine 1500 metrov, gozdovi še 400 metrov više. Jekl je za Bukovnikom, daljnim sosedom onstran Olševe, druga najvišja kmetija na Slovenskem. Njen prag je na višini 1320 metrov.

Med koprivenskimi kmetijami, komaj kaj nižjimi od Jeklove, najdemo tudi vzorčne primere pregovorne nacionalne prizadevnosti in ambicije, kako ličen, pisan in bogat dom bo kdo imel. Kmetija Potočnik, po domače Jelen, je gotovo taka. Njeno dvorišče je pokrito z gosto košeno travo. Stene, gredice, klopi in mize, grmovnice in drevesa povsod okoli: vse je pobeljeno, pristriženo, prebarvano, pomete-no, pospravljeno ... Sredi dvorišča kraljuje stoletna lipa, o kateri domači ne vedo, da bi kdaj vanjo treščilo. Vsenaokoli okroglega debla, okoli katerega se mora nekaj dedcev pošteno napeti, če ga hočejo objeti, raste iz razgaljenega koreninja še petero ali sedmero lipic. Čez sto in več let se bodo zrasle z osrednjim deblom in Koroška bo bogatejša za še enega orjaka, po merah morda enakega Najevski lipi na bližnjem Ludranskem vrhu, tudi po dobroti domačih duhov. Kako smotrni načrtovalci so bili Jelen, ko se je bil odločil, da bo domača lipa nekoč postala zraščena lipja družina. Da se na tej domačiji občutenje preteklosti in prihodnosti brez naglice zliva v vsakdanje življenje, kažeta tudi stara kašča in hiša za preužitek, spomenika starega lesenega

stavbarstva, ubranega na človeško mero in po potrebah družin, starih in mladih. Po drugi strani pa je Jelen tudi moderna visokogorska kmetija, opremljena z novotarijami, ki privabljajo ljudi, in priboljški, ki razveseljujejo domače.

Z lesene stene kašče pada gost zelenordeč slap nageljnov. Pod njim v poletni žarici veje blažen prepih, vonjajoč še po lipi in macesnih. Zadaj se v poletnem čadu temni zemeljski valovi vzpenjajo tja do Raduhe (2062 m). Oko je prešibko, da bi ostreje, tako kot bi si želelo, razločevalo prisojne celke in osojne nicine, razsoj kmetij po njih, vsakršnih znamenj, starih pobožnih in novodobnih.

Cerkev sv. Ane, ki prav tako stoji na Jelenovem dvorišču, varuje znamenitost, koprivensko črno Marijo. K njej hodijo izletniki in romarji. Njen kip je najprej stal v posebni niši v zvonici, leta 1960 pa ga je spomeniško varstvo prestavilo v stranski oltar, ob gotski prezbiterij stare cerkvice. Domnevajo, da je Marija (s črnim Jezuščkom v naročju) črnskega videza zato, ker jo je na Koprivno zanesel kak misijonar iz Afrike ... morda pa kak romar iz španskega Kompostelja ... morda kateri od grofov Thurnov, ki so bili še v prejšnjem stoletju lastniki Jelenovega vrha ... Še ena med ugankami črnih Marij na Slovenskem. (Nekaj razlage najdete v tej knjigi – tudi o koprivenski Mariji – ob opisu Stare gore v Beneški Sloveniji.)

Od cerkve sv. Ane oziroma kmetije Jelen se skozi gozd dviga stara kmečka tovarna pot tako proti Jelenovemu vrhu (1565 m) kakor tudi desno proti Jeklovi luži, visokogorskemu napajališču tik pod Mozganom (1483 m). Čez oba vrha teče državna meja, nekdanja »železna zavesa«, pri Prežihovem Vorancu imenovana tudi krivični saintgermainski plot; od Jelena je oddaljena pol ure. (Pisec teh vrstic prizna, da je nezakonito rinil čez ta plot kmalu potem, ko so jugoslovanski graničarji odšli, in sicer pri Jeklovi luži, kjer je star prehod čez gorski

Sodobni časi veliko dajo na zunanjo toplotno izolacijo hiš. Odpadni les pa je na nekaterih koroških hišah še boljši izolator od industrijskih izolatorjev. Da ne govorimo o tem, da je neskončno lepši.

Iz Koprivne, tiste na avstrijski strani, se cesta spusti v dolino Lepeno, ki je literarni topos izvrstne proze Florjana Lipuša in Maje Haderlap.

greben, imenovan tudi sedlo Luža.) V petih minutah dosežete gozdno cesto na avstrijski strani, po kateri se lahko spustite v drugi del Koprivne, imenovan tudi Kobrein Sonnseite. Cesta se vijugavo niža skozi Planino Luža, mimo kmetij Zgornji in Spodnji Mozgan, Potočnik in Kukež, dokler ne dosežete potoka Koprivna (Kopreinbach) in kmetije Raztočnik na višini 822 metrov, kjer je križišče asfaltiranih cest. Ena gre v dolino Lepene in v Železno Kaplo, druga v podjunsko dolino, v Globasnico.

Pri bližnjem gostišču Riepl naletite na star planinski kažipot, na katerem piše *Topitza 2 Stunden*. Ne bosta držali ti dve uri: na vrh gore Topice (1649 m) prileze hitronogi planinec že v eni uri, tisti pa, ki rad posedi na kakšnem štoru, da bi si oddahnil, vmes pa užil čudovite poglede na Peco, Podjuno, Raduho, Olševo, Grintovce in Košuto, prileze na vrh že v dobri poldrugi.

Topica je gora za vse čase. Kdor je šel nanjo poleti, se utegne očaran nanjo vrniti tudi pozimi, kajti pot je primerna za turne smučarje – če le znajo krmariti v gozdu, po široki poti, kjer je sicer poleti debela osvežilna senca. Če pa se je vzpel jeseni in je občudoval zlato rumene macesne, v katerih je sonce zapustilo svojo žerjavko, se bo morda vrnil spomladi, ko je le na Topici pobralo sneg, vsenaokoli pa se še svetlikajo karavanški snežniki.

Gozdnata gorska kopa Topica je z belimi apnenčastimi skalami poprhnjena kakor z oblaki. Od golosekov pa je ponekod tudi marogasta kakor zanikrno ostrizena žival. Na severno stran jo je preklal kamniti podor. To ne pomeni, da je gora nevarna, nasprotno, zmeraj je gostoljubna, razen kadar zaigra *godba na vihrala*, kakor bi se izrazil

Z gore Topice se lepo vidi v Podjuno, še zlasti na podjunska jezera, in naprej na Pliberško.

pisateljski mojster Florjan Lipuš. Hudi so le jagri, ki prepovedujejo vožnjo po njihovi cesti, lepo speljani skoraj pod vrh. »Če pa bi na silo hoteli prevoziti namesto prehoditi pot na goro, kaj bi ostalo od planinstva?« je prijazno rekel neki drvar, ki je znal ne samo spretno sukati žago, ampak tudi lepo ravnati s svojimi čebeljimi panji, ki jih je bil pripeljal na gorsko pašo. »Med temi jagri so tudi burši,« je opozoril s stišanim glasom in se plašno ozrl okoli sebe. Z burši je mislil brambovce koroškega nemštva. Ali je iz njegovih oči odseval strah? Njegova zaklenjena duša? Spomnil sem se, kaj je rekla mlada slovenska koroška političarka. »Naši so že veseli, če se jih neha tepsti.«

Nič topega ni na Topici, na njej se kakor nekoč ruda topi vsaka dolinska jeza. Tako lepa je ta gora. Na njej se topi tudi tipična koroška resignacija. Neki ljubljanski planinec je v vpisni knjigi na vrhu svoje vtise izrazil v malce simboličnem stavku: »Čeprav s severa hudo brije, imamo dol na Koroško lep pogled.« Pogled nam resnici na ljubo nekoliko zastirajo drevesa. Lepe širne poglede po koroških dolinah in gorah je treba poiskati že gor grede ali jih odkrivati od stopu. Še zlasti na Peco! Ali pa iti še niže, v osončeno dolino, po kateri skaklja šumna Lepena, zmeraj prijazna samotnim kmetijam, vse višjim, vse nekako tudi bolj slovensko odkritim. Naš popotnik je lahko vse bolj gotov, da se bo s prav vsakim, ki ga bo srečal, pogovarjal po domače. Tu živijo učenci Florjana Lipuša (1937), nekdanjega učitelja v dvojezični šoli spodaj v dolini Lepeni, kmalu za Železno Kaplo, tistega pisatelja, ki piše eno najboljših in najlepših slovenščin.

Kakor že čutijo tukajšnji prebivalci *stesnitev* (še en Lipušev izraz, ki ponazarja stanje duš), je Koprivna tudi srečen kraj za slovensko

Karavanški gori Ojstra in Topica sta manjši sestri Pece, vendar enako vabljivi za obisk. Kmečki svet na njihovih pobočjih se že davno več ne kosa z zariplim razvojem v dolinah, ohranja pa upanje, da bo prihodnost spoznala dragocenost njegove odmaknjenosti.

književnost. Ganljiva zgodba Prežihovega Voranca *Čez goro k očetu*, v kateri mati ilegalno, s strašnimi napori, na božično noč pelje hčerkici iz Črne na naši strani v Železno Kaplo na avstrijski, po snežnih gazeih, štirinajst ur peš k očetu na obisk, ker kot ilegalce komunist na more domov v Kotlje, se je dogajala prav tu, na eni in drugi strani Koprivne. Resnično presunljiv pa je roman *Angel pozabe* Maje Haderlap (1961), slovenske pesnice iz Lepene, Lipuševe učenke, na učiteljevo razočaranje sicer napisan v *zgornjem jeziku* krajevnih tabel na južnem Koroškem, namreč nemščini. »To so zgodbe, ki jih v Avstriji nihče ne pozna in ki so po sedemdesetih letih končno predmet pripovedi,« je o romanu zapisal Peter Handke. Ta »končni predmet« je zaslovel po vsem nemškem literarnem svetu. Štefan Vevar ga je z enakovrednim pesniškim navdihom prevedel v slovenščino. Številni bralci govorijo o svoji pretresenosti in celo solzah. Angel pozabe skuša tešiti najbolj tragične plati slovenskega življenja v teh krajih, zlasti posledic partizanskega upora, najgloblje seže v duše tukajšnjih ljudi, Majinih sorodnikov in nje same. Je najboljši dušni vodnik po Koprivni. *Svetloba, ki blaži jarke barve, naznanja zaton poletja. Začudena opazujem Peco, domačo goro ... Po njenem razpotegnjenem hrbtu se gomili apnenčeva kamnina, da bi bil vrh bolj neizprosna na pogled. Okoli Pece se kot mlade živali, ki se ravna po materi, tiščijo in nizajo zelene kope in stožci. Alpe se tu končujejo, beli prepadni gorski hrbti tu izgubljajo svojo izzivalno otrplost. Za njimi se v smeri proti jugu razteza razvejeno in vijugavo gričevje – kot nezavzetno otočje sotesk in gozdnih kop, ki še ni izgubilo niti kanca svoje zarotniške, uporniške zaklenjenosti vase.*